

Het verhaal van Robert

KAREN VAN WINKEL

HET
VERHAAL
VAN
ROBERT

Voor Oscar & Olav

Ik herinner me mijn moeder vooral liggend op de bank. Een kleurloze figuur onder een donkerbruine spreij op een zwarte skai bank. Een beige kussen onder het hoofd. Altijd lag ze daar. Als ik opstond, als ik van school terugkwam, als ik ging slapen. Door de jaren heen verdween ze in het mistroostige, bruine decor dat ons huis was. Ze zou in de loop van de jaren almaar meer krimpen, bijna onzichtbaar worden.

En ook al was ze heel lief – ik zag haar doodgraag – haar ziek-zijn kreeg door de jaren heen toch de bovenhand in mijn herinneringen. Ik ergerde me en ik vond haar zielig tegelijk.

Er werd nooit openlijk gesproken over wat ze nu precies had, maar het bleek een of andere mysterieuze spierziekte die haar gestaag deed aftakelen. Alsof er niet over praten haar minder snel zou doen verwelken.

Als ze weer te zwak was om op te staan en vader geen tijd voor me had, bracht hij me in het weekend geregeld naar tante Jeanne, nonkel Gerard en hun vijf dochters. Hij zette me daar af met een glimlach, denkende dat dit me goed zou doen. Dat ik het leuk vond en ernaar uitkeek. Dat ik als kleine neefje in de watten gelegd zou worden door al die nichten.

Vreselijk kon ik die weekends niet noemen, het was een mix van lekkere vlaaien, ABBA en gezelschapsspelletjes. Maar ik kon nichtje Valerie – de jongste, elf, en één jaar ouder dan ik – gewoonweg niet bijhouden. Ze was een spring-in-het-veld met twee blonde staarten en een snoet vol sproeten die vooral in de zomer haar gezicht een nog koddiger uitdrukking gaven. Ze was druk en kon geen seconde stilzitten. Tel daar nog vier oudere zussen bij en een tante die constant op me zat te vitten. Ze was streng en haar stem klonk als versleten schuurpapier. Ik verdenk haar ervan dat ze het leuk vond om op mij te vitten. Ze verfoeide het als ik fluitend door het huis

liep en liet dat duidelijk merken door haar raspende gekijf op me los te laten. ‘Robert!’ schreeuwde ze net iets te vaak. Op haar dochters riep ze nooit.

Ik stak nogal af tegen al dat vrouwelijk geweld met mijn ouderwetse jongenskleren, piekerig haar dat mijn vader elke twee maanden probeerde te knippen en een stuntelig lijf dat niet gemaakt was om te dansen. En dansen deden we. Er is me nooit gevraagd of ik er zin in had. Valerie trok verkleedkleden uit een maffe koffer, knutselde microfoons uit wc-papierrollen en ging op het geïmproviseerde podium van versleten palletten en oude bakstenen staan. Ze was gek op ABBA, die een jaar eerder het Eurovisiesongfestival hadden gewonnen, en het was evident dat zij ‘de blonde’ was en ik ‘de bruine’ moest spelen. Dat ik niet van het vrouwelijke geslacht was, was geen bezwaar. Björn of Benny spelen was geen optie want die zongen niet genoeg. Ze trok een synthetisch kleedje – waar tante Jeanne uren aan had genaaid – over mijn hoofd, waar mijn haar knisperend van omhoog ging staan, en koos voor zichzelf een veel mooier exemplaar uit. Ze zag er als een mini-atuurversie van Agnetha uit. Schitteren zou ze, daar bestond geen twijfel over. Hoe ik me tot haar moest verhouden, dat interesseerde haar geen bal.

Ze sleurde me het podium op, duwde de microfoon in mijn handen en zette het vreselijke discogeluid van ABBA op. Eerst ‘Waterloo’, dan ‘Ring Ring’ en om te eindigen ‘SOS’. Altijd in die volgorde. Uren aan een stuk. En als ze vond dat ze klaar was om te pronken met haar fonetische zangkunsten, haalde ze de hele familie erbij en werd het gestuntel ineens een volwaardig optreden. Voor haar althans. Ik stond er maar wat schaapachtig naast, schaamde me rot en haatte het dat ze me weer zover had gekregen om Frida te spelen.

Tante Jeanne, nonkel Gerard en de zussen werden vriendelijk verzocht om te komen kijken, maar hielden het meestal al

na één nummer voor gezien. Ik waande me in een rotslechte versie van het songfestival. Ik haatte Frida. Ik haatte ABBA. Tot op de dag van vandaag kan ik niet naar een nummer van ABBA luisteren zonder het synthetische geknetter in mijn haren weer te voelen én ik ontwikkelde een afkeer voor mooie blonde meisjes. Deze jaarlijks terugkerende liedjeswedstrijd wist ik later succesvol uit mijn leven te bannen.

Ik vond het leuker als we dagen aan een stuk hetzelfde gezelschapsspelletje speelden. Favoriet was Levensweg. Dan speelden we elk ons eigen gezin, kregen een stuk of wat kinderen, een job die veel of weinig verdiende, beleefden ingebeeelde avonturen en op het einde konden we gaan genieten van een welverdiend pensioen. We verlieten enkel het spelbord om te eten en rond vier uur van een stuk vlaai te snoepen. Die maakte tante Jeanne elke dag, haar Limburgse afkomst kon ze onmogelijk verbergen. Zoete geuren van pudding en vers geplukt fruit vulden de keuken vanaf een uur of drie. Tijdens het eten van die geweldige traktatie zweeg iedereen. Dan kon ik even tot rust komen, mijn schouders laten zakken en in mezelf keren. Ik zat altijd naast nonkel Gerard, de rust zelve, die me dan een blik van herkenning en een knipoog toewierp. Zijn vingers zagen altijd zwart, dat viel me op. Ze staken af tegen het felgekleurde fruit van de vlaaien. Hoe hij het volhield met een vrouw als Jeanne, heb ik nooit begrepen.

Al met al waren die weekends nog verteerbaar, van alle tantes en nonkels waren zij de minst slechte optie. Bij mijn peter bijvoorbeeld kwam ik nooit. Hij was een boertige bruyt met drie lelijke zonen die me altijd pestten op familiefeesten toen die nog gretig gevierd werden. En zijn vrouw was het prototype van het zagende roddelkrenk dat met serieus overgewicht worstelde en een beetje naar zure melk stonk. Dan waren Jeanne en Gerard toch echt de beste optie.

*

Vader en moeder woonden in hun jonge leven in tot de nok gevulde huizen. Als ik bij oma Willems op bezoek was, kon ik gewoonweg niet bevatten dat hier ooit twaalf kinderen hadden gewoond. En slapen, dat moet een gevorderde puzzel zijn geweest, er waren maar vier kleine slaapvertrekken. Vader heeft het me ooit met wiskundige precisie uitgelegd. Meisjes en jongens waren netjes verdeeld in gelijke helften, zes stuks elk. Oma en opa sliepen in de grootste kamer. De drie oudste meisjes sliepen samen in één kamer, de drie oudste jongens ook. Dan volgde een mengeling van twee meisjes en de jongste telg (mijn vader), die mochten hun nachten in een schamel tweepersoonsbed op de overloop doorbrengen en de laatste drie exemplaren kropen elke nacht samen in een twijfelaar in de kleinste kamer. Dat werkte. Het was gewoon niet anders. Mijn vader had zijn hele jonge leven met zijn twee zussen in bed doorgebracht. Ik kon me daar hoegenaamd niks bij voorstellen, ik bracht sinds mijn geboorte de nachten moederziel alleen door.

Oma was maar liefst veertien keer bezwangerd en dat in exact evenveel jaren. Als een kind was geboren en ze werd niet meteen weer bevrucht, kwam de pastoor even polsen of alles nog wel naar behoren werkte. Twee zwangerschappen eindigden in miskramen en de op een na jongste telg was wat zuurstof tekortgekomen bij de bevalling. Hij woonde zijn hele leven thuis en hem zag ik het meest. Hij had geen echte gebreken maar was wat van de simpele soort. Ik kan me niet herinneren dat ik ooit echt een fatsoenlijk gesprek met hem heb gevoerd, hij hield ervan om me te doen schrikken en dook op de vreemdste plekken uit het niets op. Vreselijk vond ik dat. Nog erger was als hij mijn naam riep, ik altijd

zijn richting uit keek (waarom trapte ik daar telkens weer in?) en hij zijn kunstgebit uitgebreid liet klapperen in zijn mond. Dat waren momenten waarop ik begreep dat mensen in staat waren tot klappen uitdelen. Hoe vaker hij het deed, hoe moeilijker het was om hem niet vol op zijn gezicht te slaan. Met twee vuisten. Of met het gietijzeren strijkijzer dat de schouw sierde. Maar ik deed het nooit. Ik vond hem irritant, maar toch vooral zielig.

Het contrast tussen ons minigezin en de huishoudens van vader en moeder kon niet groter zijn. Ik was er latent jaloers op, maar mijn vader wist die gevoelens altijd te weerleggen door te zeggen dat het geen simpel leven was geweest. Letterlijk alles moest gedeeld worden. Kleren werden doorgegeven van kind op kind, ongeacht je een meisje of een jongen was. De laatste in de rij – mijn vader – had daar de minst benijdenswaardige plek. Aan de eettafel met veertien personen was het vechten voor elke snee hesp of kaas. Als je niet snel genoeg was, was alles op en er werd nooit aangevuld. Ook daar trok mijn vader geregeld aan het kortste eind. ‘Het was een tijd waarin niets vlotjes verliep, alles leek een strijd,’ zei mijn vader af en toe.

Er was weinig liefde en affectie en ik begreep uit zijn verhalen waar zijn onkunde op dat vlak vandaan kwam. Hij had het nooit geleerd of gezien. Het waren andere tijden en waar ik het voordeel had enig kind te zijn en bedolven had kunnen worden onder tonnen liefde, belangstelling en bekommernis, kwam ik net dat tekort. Ze waren er niet toe in staat. Dat begreep ik later, als kind vond ik het een harde dobber en leerde ik mezelf graag zien. Dat leek me de simpelste weg naar geluk en ik ontwikkelde er een groot talent voor, al kon ik dit talent pas ten volle waarderen toen ik op latere leeftijd

zag dat zovelen worstelen met alleen-zijn. Ik noem het nooit eenzaamheid.

Ik perfectioneerde de kunst van het alleen-zijn tot in de puntjes van mijn tenen en de toppen van mijn vingers. Ik hield ervan, wilde nooit iemand anders zijn. Was tevreden.

*

Jacques kwam in mijn leven toen ik nog een jonkie was, op mijn tiende verjaardag. Ik ging af en toe met oma en opa naar de Vogelenmarkt en in die tijd mocht je die benaming letterlijk nemen. Rijen dik stonden ze, de vogelkooien met de meest fascinerende, gevleugelde wezens erin. Ook hamsters en andere schattige knaagdieren sierden de tafels, maar zij leken constant weg te willen kruipen voor al die grijpgrage kinderhandjes. De vogels waren brutaler en handgeschreven briefjes waarschuwden voor scherpe snavels en afgebeten vingers. Ik moest me inhouden om niet heel erg dichtbij te komen, om die felgekleurde vleugels niet aan te raken, en schrok als ze luidkeels krasten of kwetterden. Als om te zeggen: 'Laat me met rust!' De kleine vogels waren schattig en nerveus en konden geen seconde stilzitten.

De grote exemplaren leken onbevreesd en zaten fier op hun stok. Een grote papegaai die ik nooit eerder had gezien, trok mijn aandacht. Er stak een briefje tussen de tralies waarop in hanenpoten wat uitleg stond: 'Blauw-gele ara, wetenschappelijke naam *Psittacus ararauna*.' Ik was verliefd. Hij leek me aan te kijken met een air die suggereerde dat ik hem niet de baas kon. En ook al vond ik hem ontzagwekkend mooi, hij jaagde me een beetje schrik aan. Oma en opa namen me bij de hand en wandelden verder, maar ik hield mijn blik op hem gericht, draaide mijn nek en sprong op en neer om hem niet uit het oog te verliezen, tot we de hoek om waren en ik wist dat ik hem nooit zou kunnen vergeten.

Vanaf die dag probeerde ik elke zondag te gaan piepen of de papegaai al verkocht was, alleen of met oma Willems. Ik sprak er thuis af en toe over, om mijn ouders op te warmen voor het idee van een vogel in huis. Enthousiasme was hun

vreemd maar ze zeiden niet nee. Ik liet mijn liefde voor de vogel duidelijk merken als ik met oma over de markt struinde. Sleurde haar altijd mee zijn richting uit. Dan liet ze me lachend achter om de rest van haar boodschappen alleen te doen. Ze vond me iedere keer terug waar ze me achter had gelaten, met mijn blik op de felgekleurde ara gevestigd alsof mijn leven ervan afhing. Het ontroerde haar, dat zag ik. En bij het naar huis wandelen babbelde ik de oren van haar hoofd over het dier dat me zo begeesterde.

Ik denk dat oma mijn gezaag op den duur zo beu was dat ze een goed woordje voor me heeft gedaan en mijn ouders kon overhalen dat een huisdier me goed zou doen, als kind alleen. En ook al werden verjaardagen nooit uitbundig gevierd, mijn tiende keer herinner ik me als de dag van gisteren. Toen ik opstond waren oma en opa op bezoek, dat was uitzonderlijk vroeg. De taart was nog niet gebakken. Ze deden geheimzinnig en terwijl ik de slaap uit mijn ogen wreef en een boterham met speculoos at, hoorde ik in de voorkamer gestommel en gevloek. Ik besteedde er weinig aandacht aan, vermoedde niks want verrassingen waren zeldzaam in huize Willems.

Ik werd het huis uit gestuurd onder het mom van 'de melk is op' en vertrok naar de buurtwinkel achter de hoek. Toen ik terugkwam met twee glazen flessen volle melk, stonden mama en papa, geflankeerd door oma en opa, op een rijtje voor de deur van de voorkamer. Twee van hen hadden een lach tot achter hun oren, vader en moeder konden een lichte bezorgdheid niet wegsteken. En terwijl ik dat opmerkte, spleet het groepje in twee, legde mijn vader zijn hand op de klink en opende de deur met bruin sierglas. Het zonlicht dat door het straatraam naar binnen stroomde verblindde me en ik moest een paar keer met mijn ogen knipperen vooraleer ik kon zien wat ze voor mij in petto hadden. Eerst zag ik de

grote witte kooi, ik zoomde in en kon mijn ogen niet geloven. Ik denk dat ik op en neer sprong en een kreet slaakte... Daar zat de blauw-gele ara van de markt in al zijn pracht op me te wachten.

Zonder iemand te bedanken vloog ik op de kooi af, hoorde oma roepen om voorzichtig te zijn en landde op mijn knieën bij dat buitengewoon schitterende beest. Ik moest huilen en lachen tegelijkertijd en kon niet geloven dat mij zoveel geluk te beurt viel. Dit was de mooiste dag van mijn leven, de dag dat de ara thuiskwam in ons huis.

Ik noemde hem Jacques, naar mijn favoriete chocolade én naar mijn vaders lievelingszanger Jacques Brel die dagelijks op de achtergrond zong. 'Ne me quitte pas' was favoriet. Dat was het nummer dat in mijn hoofd speelde toen ik hem zijn naam gaf.

Ne me quitte pas, Jacques. Nooit of te nimmer.

Mijn ouders werden soms gek van Jacques. Hij kon lawaaierig zijn. Zijn kooi stond in de keuken en hij eiste veel aandacht op. De verzorging kwam volledig op mij terecht, dat wilde ik zo, maar het was pittig voor een kind. Ik las alles wat er over de blauw-gele ara te vinden was.

De soort komt voor in Bolivia, Colombia, Brazilië, Ecuador, Guyana en Panama.

Dat las ik in mijn vaders encyclopedie.

Lengte: 80 tot 90 cm. Spanwijdte: 1,12 tot 1,20 meter.

Dat was maar twintig centimeter minder breed dan ik groot was. Ik weet het, ik was aan de kleine kant voor mijn tien jaar.

Gewicht: 900 tot 1300 gr.

Met twee handen kon ik hem vasthouden. Dat had meer te maken met zijn grootte dan met zijn gewicht.